

ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ імені К.Д. УШИНСЬКОГО

ГВОЗДІЙ СВІТЛАНА ПЕТРІВНА

УДК 378.133:574.2

**ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ
ПРИРОДНИЧОГО ЦИКЛУ ДО НАВЧАННЯ ШКОЛЯРІВ
ОСНОВ БЕЗПЕЧНОЇ ПОВЕДІНКИ**

13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

А в т о р е ф е р а т

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

ОДЕСА – 2007

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Одеському національному університеті імені І.І.Мечникова, Міністерство освіти і науки України.

Науковий керівник – доктор педагогічних наук, професор

Карпова Елла Едуардівна,

Південноукраїнський державний педагогічний
університет імені К.Д.Ушинського,
завідувач кафедри дошкільної педагогіки.

Офіційні опоненти – доктор педагогічних наук, професор

Барбіна Єлизавета Сергіївна,

Херсонський державний університет,
професор кафедри педагогіки та психології;

– кандидат педагогічних наук, доцент

Сидорчук Людмила Андріївна,

Національний педагогічний університет
імені М.П.Драгоманова,
доцент кафедри загальнотехнічних дисциплін.

Провідна установа – Житомирський державний університет імені І.Франка, кафедра педагогіки,
Міністерство освіти і науки України, м. Житомир.

Захист дисертації відбудеться „10” квітня 2007 року о 13 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 41.053.01 при Південноукраїнському державному педагогічному університеті імені К.Д.Ушинського за адресою: 65029, м. Одеса, вул. Нищинського, 1.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Південноукраїнського державного педагогічного університету імені К.Д.Ушинського за адресою: 65020, м. Одеса, вул. Старопортофранківська, 26.

Автореферат розісланий „2” березня 2007 року

Вчений секретар

спеціалізованої вченої ради

О.С.Трифоновна

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність дослідження зумовлена кардинальною зміною орієнтирів планетарного мислення і життєвих констант світобачення, що знаменують перехід від ядерної безпеки до безпеки людини. Зважаючи на це, зростає роль освіти, здатної навчити людину безпечної поведінки в довкіллі, вміння уникати небезпеки, приймати правильне рішення відносно поведінки в ситуації, що є небезпечною для життя (М.Бакка, Н.Будна, Л.Василенко, Т.Воронцова, Я.Галаджун, В.Гірна, Л.Кезіна, Г.Кондрацька, Б.Невзоров, І.Репік, В.Ромашкан, Л.Сидорчук, Б.Храмцов, Є.Чернишова та ін.).

У процесі модернізації національної системи освіти в Україні означені положення знайшли своє відображення у пошуках нових педагогічних технологій, що сприяють формуванню соціально активної, творчої особистості, здатної до самостійної, усвідомленої і відповідальної регуляції власної життєдіяльності (В.Беспалько, І.Богданова, Н.Дідусь, Е.Карпова, Н.Кічук, З.Курлянд, В.Нестеренко, О.Прокопова, Р.Хмелюк, В.Шарко та ін.). Натомість у сучасному переліку педагогічних спеціальностей в Україні відсутня кваліфікація "вчитель з безпеки життєдіяльності", тому підготовка фахівців до викладання основ безпечної життєдіяльності в загальноосвітній школі відбувається в межах спеціалізації вчителів, які навчаються за фахом фізика, хімія, трудове навчання тощо.

Низька ефективність навчання школярів основ безпечної поведінки в загальноосвітній школі стимулювала наукові дослідження вчених різних галузей. Їхня увага була зосереджена на змісті курсу „Основи безпеки життєдіяльності” в загальноосвітній школі (В.Дивак, Г.Жирська, Л.Кезіна, Л.Луковська, Є.Мазуркевич, І.Пархоменко, В.Пономарьов, І.Рудковський, О.Смирнов та ін.), методиці навчання школярів основ безпечної життєдіяльності (О.Андреєва, Я.Галаджун, Л.Горяна, В.Єфімова, Л.Забровська, І.Іванова, С.Мельник, О.Муць, О.Пономарьова, Г.Потарейко, В.Ромашкан, Л.Сидорчук, З.Яремко та ін.) та її удосконалення (Г.Бущак, В.Власов, Л.Горяна, О.Гречишкіна, В.Захматов, Ю.Калязін, Н.Кондратюк, Г.Кондрацька, І.Науменко, Р.Постоловський, О.Рудковський, В.Семенова, Б.Храмцов, З.Шаповал та ін.). Окремі дослідження присвячені підготовці фахівців з безпеки життєдіяльності у вищих навчальних закладах освіти (В.Березуцький, О.Белов, Є.Вервейко, С.Дикань, В.Заплатинський, О.Запорожець, В.Зацарний, В.Кузнецов, В.Лапін, Т.Петухова, Є.Прасолов, Т.Савустьяненко, В.Сікал, Т.Храпко, З.Яремко та ін.).

Водночас, констатуємо внесок учених у розробку означеної проблеми, зазначимо, що вони не досліджували процес професійної підготовки майбутніх учителів природничого циклу до навчання школярів основ безпечної поведінки, не визначали чинників й умов, які можуть сприяти підвищенню якості цього процесу. Відтак, виникло протиріччя між потребою підготовки сучасної людини до безпечної життєдіяльності, стану її розв’язання в соціальній і педагогічній практиці й

відсутністю вчителів, здатних ефективно забезпечувати таку підготовку. З урахуванням цього було визначено тему дослідження - „**Підготовка майбутніх учителів природничого циклу до навчання школярів основ безпечної поведінки**”.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дослідження є складовою частиною науково-дослідної теми кафедри дошкільної педагогіки „Ефективність педагогічних моделей керування якістю підготовки фахівців у системі вищої педагогічної освіти” (№106U00468), що входить до наукового плану Південноукраїнського державного педагогічного університету імені К.Д.Ушинського. Тема дисертаційної роботи затверджена Вченою радою Південноукраїнського державного педагогічного університету імені К.Д.Ушинського (протокол № 7 від 24 лютого 2005 року) та закординована в Раді з координації наукових досліджень у галузі педагогіки та психології в Україні (протокол №7 від 27.09.2005р.). Автором досліджувався аспект підготовки майбутніх учителів природничого циклу до навчання школярів основ безпечної поведінки.

Мета дослідження: визначити, теоретично обґрунтувати й експериментально апробувати педагогічні умови підготовки майбутніх учителів природничого циклу до навчання школярів основ безпечної поведінки.

Завдання дослідження:

1. Виявити стан підготовки майбутніх учителів до навчання школярів основ безпечної поведінки в педагогічній теорії й практиці, уточнити сутність понять „безпека життєдіяльності”, „безпечна поведінка”.

2. Обґрунтувати сутність готовності майбутніх учителів до навчання школярів основ безпечної поведінки, виявити її структурні компоненти, критерії та рівні.

3. Визначити й теоретично обґрунтувати педагогічні умови підготовки майбутніх учителів до навчання школярів основ безпечної поведінки у процесі навчання в педагогічному вищому навчальному закладі.

4. Розробити й експериментально апробувати зміст і методику, що реалізують педагогічні умови підготовки майбутніх учителів природничого циклу до навчання школярів основ безпечної поведінки.

Об'єкт дослідження - процес професійної підготовки майбутніх учителів природничого циклу у вищому навчальному закладі.

Предмет дослідження - підготовка майбутніх учителів природничого циклу до навчання школярів основ безпечної поведінки в загальноосвітній школі.

Гіпотеза дослідження: підготовка майбутніх учителів до навчання школярів основ безпечної поведінки відбуватиметься більш ефективно за таких педагогічних умов: наявність їхньої професійно-педагогічної компетентності щодо основ безпечної поведінки; використання

інтерактивних форм навчання, що забезпечують набуття й усвідомлення майбутніми вчителями особистого досвіду безпечної поведінки; створення навчальних ситуацій, що спрямовані на освоєння методики навчання школярів основ безпечної поведінки.

Методологічні засади дослідження склали філософські положення про цілісність, системну організацію процесів, що забезпечують життєдіяльність людини; єдність біологічної і соціальної сутності людини; активність особистості у виборі способу свого життя і діяльності; сучасна теорія наукового пізнання, що передбачає єдність теорії і практики.

Теоретичними джерелами дослідження стали праці вітчизняних і зарубіжних дослідників з безпеки життя та діяльності людини (Е.Арустамов, В.Березуцький, С.Белов, В.Джигерей, В.Жидецький, В.Заплатинський, В.Зацарний, О.Ляшенко, О.Русак, Л.Сидорчук, З.Яремко та ін.), психології особистості вчителя (Б.Бадмаєв, І.Донцов, О.Завгородня, Є.Климов, Є.Колесніков, О.Леонт'єв, Т.Руднева та ін.), професійно-педагогічної готовності вчителя (К.Дурай-Новакова, А.Линенко, О.Саннікова та ін.); професійно-педагогічної компетентності вчителя (Г.Бушак, К.Віаніс-Трофименко, Л.Глушковацька, О.Зайцева, Н.Кічук, О.Козирева, Т.Колодька, Н.Мурована, А.Радченко, В.Сластьонін, М.Ткаченко, О.Шиян, І.Щербо та ін.), освітніх технологій (В.Беспалько, І.Богданова, О.Колеченко, О.Пехота, П.Решетніков, Г.Селевко, Г.Сиротенко, В.Шарко та ін.), педагогіки вищої професійної освіти (Є.Барбіна, Н.Бордовська, Е.Карпова, І.Кобиляцький, З.Курлянд, В.Лозниця, О.Реан, М.Фіцула, Р.Хмелюк та ін.).

Методи дослідження: теоретичного рівня (аналіз, порівняння, узагальнення, систематизація отриманої інформації) використовувалися з метою визначення стану проблеми в теорії і практиці освіти, виявлення і обґрунтування педагогічних умов, що необхідні для підвищення ефективності підготовки майбутніх учителів до навчання школярів безпечної поведінки; емпіричного рівня (спостереження, бесіди, анкетування, тестування, аналіз продуктів діяльності) застосовувались для виявлення рівнів готовності майбутніх педагогів до навчання школярів основ безпечної поведінки; педагогічний експеримент (констатувальний, формувальний) використовувався з метою перевірки ефективності визначених педагогічних умов підготовки майбутніх учителів природничого циклу до навчання школярів основ безпечної поведінки. Формалізація й узагальнення емпіричних даних здійснювалася за допомогою статистичних методів.

База дослідження. Експериментальне дослідження проводилося на базі природничих факультетів Одеського національного університету імені І.І.Мечникова, загальноосвітніх шкіл м. Одеси. Всього в експерименті взяло участь 726 студентів. Формувальний експеримент охоплював 150 студентів II-IV курсів природничих факультетів Одеського національного університету імені І.І.Мечникова.

Наукова новизна і теоретична значущість дослідження: вперше визначено й науково обґрунтовано педагогічні умови підготовки майбутніх учителів природничого циклу до навчання

школярів основ безпечної поведінки в загальноосвітній школі, структурні компоненти, критерії та рівні готовності майбутнього вчителя до навчання школярів основ безпечної поведінки; розроблено методику реалізації означених умов у процесі підготовки майбутніх учителів природничого циклу до навчання школярів основ безпечної поведінки; розкрито вплив індивідуальних характеристик студентів щодо сприйняття небезпек на їхню готовність до навчання школярів безпечної поведінки; уточнено зміст понять „безпека життєдіяльності”, „безпечна поведінка”; подальшого розвитку набули форми і методи підготовки вчителів природничого циклу до професійної діяльності в загальноосвітній школі.

Практична значущість результатів дослідження полягає в розробці методики оцінювання знань студентів за допомогою тестів, ситуаційних і графічних завдань та методики навчання школярів основ безпечної поведінки; оновленні змісту курсу "Безпека життєдіяльності" відповідно до Державних стандартів і методики його викладання. Матеріали дослідження можуть бути використані у процесі підготовки фахівців з педагогічних спеціальностей у галузі природничих наук у вищих навчальних педагогічних закладах усіх рівнів акредитації; на курсах підвищення кваліфікації педагогічних працівників; при розробці навчальних програм, методичних, навчальних посібників для загальноосвітніх і спеціалізованих навчальних закладів, вищих навчальних закладів з питань безпечної життєдіяльності.

Основні положення дисертаційного дослідження впроваджено в навчальний процес Львівського національного університету імені І.Франка (акт впровадження № 09 від 21.09.2006 р.), Одеського національного університету імені І.І.Мечникова (акт впровадження № 08.20-01-827 від 26.09.2006 р.), Херсонського державного університету (акт впровадження № 06-12/1378 від 07.11.2006 р.), Національного педагогічного університету імені М.П.Драгоманова (довідка № 133/06 від 21.06.2006 р.).

Достовірність результатів дослідження забезпечується відповідністю його методології, наукового апарату чинним науковим положенням; використанням комплексної методики, адекватної поставленим завданням; тривалістю експериментального етапу дослідження; обсягом експериментальної вибірки; якісною та кількісною обробкою експериментальних даних; порівнянням емпіричних даних із практикою професійної діяльності вчителів у системі загальної середньої освіти.

Апробація матеріалів дослідження. Основні положення дисертації доповідалися й обговорювалися на міжнародних: „Дні науки 2005” (Дніпропетровськ, 2005); „Формування мотивації здорового способу життя та профілактики ВІЛ/СНІД засобами освіти” (Київ, 2006); П’ятій науково-методичній конференції з міжнародною участю „Безпека життя і діяльності людини: освіта, наука, практика” (Харків, 2006); всеукраїнських: „Досвід, проблеми, перспективи викладання безпеки життєдіяльності в закладах освіти” (Херсон, 2004); „Професійне становлення

педагога в умовах модернізації вищої школи” (м. Одеса, 2005); науково-практичних конференціях: „Всеукраїнських науково-практичних читань студентів і молодих науковців, присвячених педагогічній спадщині К.Д.Ушинського, В.О.Сухомлинського” (Одеса, 2004, 2005); міжвузівській науково-практичній конференції „Формування патріотизму, моральності, культури, здорового способу життя у студентської молоді” (Одеса, 2006); конференції професорсько-викладацького складу і наукових працівників Одеського національного університету імені І.І.Мечникова (Одеса, 2004, 2005); методологічних, наукових семінарах і засіданнях кафедри дошкільної педагогіки Південноукраїнського державного педагогічного університету імені К.Д.Ушинського і кафедри медичних знань та безпеки життєдіяльності Одеського національного університету імені І.І.Мечникова (2002-2006 рр.).

Результати дисертаційного дослідження відображено в 11 публікаціях, з них - 3 у фахових виданнях та 1 навчальному посібнику з грифом Міністерства освіти і науки України (у співавторстві).

Особистий внесок автора в роботах у співавторстві полягає в розробці змісту та методики підготовки студентів до навчання школярів основ безпечної поведінки, тестових та графічних завдань щодо виявлення рівня їхніх знань і вмінь з курсу „Безпека життєдіяльності”.

Структура дисертації. Робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Загальний обсяг дисертації складає 181 сторінку. У роботі вміщено 4 малюнки і 14 таблиць, що займають 11 сторінок основного тексту. У списку використаних джерел - 286 найменувань. Додатки викладено на 36 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дослідження, визначено об’єкт, предмет, мету, завдання, гіпотезу, розкрито наукову і теоретичну значущість, висвітлено методологію і методи дослідження, відомості щодо апробації й впровадження результатів.

У першому розділі **„Теорія і практика підготовки майбутніх учителів до навчання школярів основ безпечної поведінки”** висвітлено основні поняття дослідження: „безпека життєдіяльності”, „безпечна поведінка”; подано аналіз навчальних посібників, підручників, методичних матеріалів з безпеки життєдіяльності для загальноосвітніх і вищих навчальних закладів; визначено й науково обґрунтовано педагогічні умови підготовки майбутніх учителів до навчання школярів основ безпечної поведінки.

Безпека життєдіяльності - це не тільки спосіб існування людини, але й галузь наукових знань, що вивчає проблеми безпечного перебування людини в довіллі у процесі різних видів діяльності. Як сфера наукових знань і науково-практичної діяльності, безпека життєдіяльності спрямовується на вивчення загальних закономірностей виникнення небезпек, їх властивостей,

наслідків впливу на організм людини і довкілля; на розробку й реалізацію відповідних засобів і заходів щодо створення і підтримки здорових і безпечних умов життя й діяльності людини в повсякденних умовах побуту й виробництва, в умовах надзвичайних ситуацій.

Безпека людини — це особливий стан складної системи, коли дія зовнішніх і внутрішніх факторів не призводить до ускладнення чи унеможливлення функціонування людини та її розвитку (С.Белов, Є.Желібо, Н.Заверуха, В.Зацарний, А.Качинський, О.М'ягченко, О.Русак, М.Сидоров, Е.Човушян та ін.).

Безпека життєдіяльності розуміється нами як активна взаємодія людини з довкіллям, без загроз для власного життя і життя людей, які її оточують. Безпека життєдіяльності не є природним способом існування людини. Вона є наслідком її певних зусиль, цілеспрямованих дій, метою яких є подолання або усунення загрози для життя самої людини, її оточення і середовища їхнього існування. Безпека життєдіяльності є певним моральним імперативом, дотримання якого зумовлює існування кожної людини, і людства загалом. Безпечна поведінка є найбільш доцільною формою прояву цього імперативу щодо активності людини в довкіллі, своєрідною активністю, яка не несе в собі небезпеки, захищає людину від небезпеки, не завдає шкоди особистості й довкіллю. В кожній ситуації поведінку людини можна назвати безпечною тоді, коли вона виявляється не тільки на основі природних інстинктів, але й усвідомлення практичних навичок безпечної життєдіяльності. Отже, безпечна поведінка виступає складовою життєдіяльності людини й забезпечує її доцільне, безпечне, передбачуване існування відповідно певного морального імперативу, що визнає людину і її життя найвищою цінністю.

Проблема безпеки життєдіяльності знайшла відображення у педагогічних концепціях і системах, світоглядних позиціях, педагогічних поглядах мислителів і просвітителів різних епох (Н.Герман, П.Грабовський, М.Коцюбинський та ін.). Постійне зростання складності діяльності сучасної людини та її наслідків для довкілля, зумовили потребу в підготовці майбутнього вчителя до викладання основ безпечної поведінки у школі, яка передбачає не тільки опанування основ педагогічної теорії, але й знань, умінь і навичок, необхідних для навчання школярів безпечного життя та діяльності людини. Однак результатами багатьох досліджень доведено, що підходи і технології, які сьогодні використовуються у процесі підготовки вчителів до навчання школярів основ безпечної поведінки, є недостатньо ефективними (Л.Горяна, Т.Давидова, І.Науменко, Л.Сидорчук, Є.Чернишова, З.Яремко та ін.). Це зумовлено тим, що питання безпеки однієї людини чи будь-якої групи людей не можна вивчати незалежно від екологічних, економічних, технологічних, соціальних, організаційних та інших складових системи, до якої вони включені, і які створюються і функціонують завдяки діяльності людини (Є.П.Желібо, Н.М.Заверуха, В.В.Зацарний та ін.). Тобто зміст курсу “Безпека життєдіяльності” неможливо розкрити в повному обсязі без використання системного підходу. Зважаючи на це, в загальноосвітній школі зміст

навчального предмета „Основи безпеки життєдіяльності” базується на інтеграції теоретичних і практичних знань учнів з фізики, хімії, природознавства, біології, географії, трудового навчання тощо.

У вищих навчальних закладах курс “Безпека життєдіяльності” включено в навчальні плани підготовки фахівців з усіх спеціальностей, проте цілеспрямована підготовка вчителів для навчання школярів основ безпечної поведінки відбувається лише на природничих факультетах. Зумовлено це орієнтирами державних стандартів освітньої галузі „Природознавство” в основній школі, які передбачають: ознайомлення учнів з науковими фактами природознавства, фундаментальними ідеями природничих наук; суттю основних законів і закономірностей, що дають змогу зрозуміти перебіг природних явищ і процесів; набути досвіду практичної та експериментальної діяльності, ціннісних орієнтацій на збереження природи, гармонійну взаємодію людини і природи, вміння екологічно виважено і безпечно взаємодіяти з довкіллям.

Натомість порівняння навчальних програм з курсу "Безпека життєдіяльності" для вищих навчальних закладів і з предмета "Основи безпеки життєдіяльності" для загальноосвітньої школи свідчить, що останні містять низку питань з безпечної поведінки, які відсутні у змісті підготовки майбутніх учителів до навчання школярів основ безпечної поведінки. Крім того, в навчальних планах вищих навчальних закладів не завжди передбачено курс, в якому розглядаються питання методики викладання предмета "Основи безпеки життєдіяльності" в загальноосвітній школі й навчання школярів основ безпечної поведінки.

Визначаючи педагогічні умови формування готовності майбутніх учителів природничого циклу до навчання школярів основ безпечної поведінки, ми враховували, що безпечна поведінка, як складова індивідуальної поведінки людини, виникає під впливом зовнішніх (об'єктивних) і внутрішніх (суб'єктивних) факторів і підпорядковується механізмам регуляції і саморегуляції. Вона є результатом взаємодії свідомості і діяльності людини, органічного поєднання свідомого і несвідомого (К.Абульханова-Славська, С.Днепров, О.Леонт'єв, С.Максименко, О.Петровський, Л.Рубінштейн та ін.).

Зважаючи на взаємозв'язок зовнішніх і внутрішніх факторів, що впливають на результат підготовки особистості до певної діяльності, педагогічними умовами формування готовності майбутніх учителів природничого циклу до навчання школярів основ безпечної поведінки було визначено: наявність їхньої професійно-педагогічної компетентності щодо навчання школярів основ безпечної поведінки; використання інтерактивних форм навчання, що забезпечують набуття і усвідомлення майбутніми педагогами особистого досвіду безпечної поведінки; створення навчальних ситуацій, що спрямовані на освоєння студентами методики навчання школярів основ безпечної поведінки.

У другому розділі „Зміст і результати експериментального дослідження педагогічних умов підготовки майбутніх учителів до навчання школярів основ безпечної поведінки” визначено поняття „підготовка майбутніх учителів до навчання школярів безпечної поведінки”, „готовність” майбутніх учителів до навчання школярів основ безпечної поведінки як параметр, за яким проводилося обстеження студентів; подано результати експериментальної перевірки ефективності педагогічних умов підготовки майбутніх учителів природничого циклу до навчання школярів основ безпечної поведінки; висвітлено динаміку змін у компонентах професійно-педагогічної готовності щодо навчання школярів основ безпечної поведінки та особистісних характеристиках майбутніх учителів природничого циклу.

Підготовка майбутніх учителів до навчання школярів основ безпечної поведінки є спеціально організованим процесом, спрямованим на опанування знаннями, практичними вміннями, необхідними для вирішення завдань професійно-педагогічної діяльності в означеній сфері. Ефективність цього процесу оцінюється за різними проявами: компетентністю вчителя, його педагогічною майстерністю, професіоналізмом, культурою тощо (Є.Барбіна, І.Зязюн, Н.Кічук, З.Курлянд, Н.Мурована, О.Пехота та ін.).

Феномен готовності виокремлювався як показник ефективності підготовки майбутніх учителів до навчання школярів основ безпечної поведінки. Розуміння готовності як передумови цілеспрямованої діяльності, її регуляції, усталеності й ефективності дозволяє актуалізувати її в різних видах діяльності. Готовність до діяльності є інтегральним утворенням, що складається з комплексу різноманітних, пов'язаних між собою елементів. Вона виступає найбільш узагальненою характеристикою якості підготовки майбутнього вчителя до навчання школярів основ безпечної поведінки й базується на індивідуальних особливостях майбутнього вчителя як суб'єкта навчально-пізнавальної діяльності і є характеристикою його особистісного ставлення до діяльності вчителя як професіонала.

Готовність учителя до професійної діяльності у процесі навчання школярів основ безпечної поведінки виявляється в емоційно-позитивному ставленні до учня (суб'єкта), педагогічного процесу (об'єкта) і засобу виховання і навчання (діяльності); прагненні спілкуватися, приймати рішення щодо організації і захисту підлеглих у разі небезпеки; знаннях про загальні положення і принципи організації навчального процесу та їх відображення у методиці навчання школярів основ безпечної поведінки; вміннях і навичках організувати навчальну діяльність школярів щодо опанування безпечної поведінки тощо. В узагальненому вигляді ці дії характеризують предметно-змістовий, оперативно-діяльнісний і мотиваційний компоненти. Так, предметно-змістовий компонент означеної готовності характеризується наявністю знань з теоретичних основ безпеки і безпечної життєдіяльності, способів безпечної поведінки в повсякденних і надзвичайних

ситуаціях; знань щодо організації навчального процесу в загальноосвітній школі й розуміння значення цих знань для практики.

Оперативно-діяльнісний компонент готовності вчителя щодо навчання школярів основ безпечної поведінки визначається наявністю умінь і навичок, необхідних для здійснення професійної діяльності і характеризується: вміннями організації педагогічного процесу в загальноосвітній школі для навчання школярів основ безпечної поведінки; вміннями з безпечного поводження у довіллі, побутовому, виробничому середовищі; здатністю забезпечення власної безпеки і безпеки людей, які їх оточують; володіння навичками навчання школярів основ безпечної поведінки.

Мотиваційний компонент базується на регулятивних психологічних механізмах, що спонукають учителя до пошуку нових підходів, методик і форм навчання школярів основ безпечної поведінки, схильності до творчості в організації навчального процесу, впевненості в необхідності і важливості навчання школярів основ безпечної поведінки, відповідальності за досягнуті результати.

З метою виявлення рівнів сформованості означеної готовності було виокремлено такі критерії: а) критерій обізнаності як вимір наявності і повноти знань майбутніх учителів з основ безпечної поведінки і засобів професійно-педагогічної діяльності; б) критерій упорядкованості як вимір логічної послідовності, доцільності дій з безпечної життєдіяльності і методичної підготовки майбутнього вчителя; в) критерій оперативності як вимір здатності своєчасно приймати рішення у професійній діяльності; г) критерій варіативності як вимір можливості знаходити різні варіанти рішень у професійній діяльності; е) критерій спрямованості як вимір ступеня потреби і здатності реалізувати себе у сфері навчання школярів основ безпечної поведінки.

За ступенем визначеності певного компонента, професійно-педагогічна готовність майбутніх учителів до навчання школярів безпечної поведінки може проявлятися на чотирьох рівнях: високому, достатньому, середньому, низькому.

Високий рівень готовності вчителя навчати школярів безпечної поведінки виявляється у: вичерпній, логічній упорядкованості знань щодо теоретичних основ безпечної поведінки, способів поведінки в повсякденних і надзвичайних умовах, методики організації навчального процесу; повному об'ємі варіативних умінь і навичок з безпечної поведінки в довіллі, побутовому, виробничому середовищі, вмінні приймати адекватні рішення під час небезпеки та забезпечувати безпеку оточення; усталеній самостійній ініціативі, активності в систематичному пошуку нових методів з навчання школярів основ безпечної поведінки й удосконалення власної професійної діяльності.

Достатній рівень готовності майбутнього вчителя характеризується недостатньо повним, але логічно упорядкованим об'ємом знань щодо теоретичних основ безпечної поведінки, способів

поведінки в повсякденних і надзвичайних умовах, методики організації навчального процесу; достатнім об'ємом варіативних умінь і навичок з безпечної поведінки в докільлі, побутовому, виробничому середовищі, вміннями забезпечувати безпеку оточення; вмінням приймати рішення щодо навчання школярів безпечної поведінки; самостійною ініціативою, активним, але не систематичним пошуком нових методів щодо навчання школярів основ безпечної поведінки й удосконалення власної професійної діяльності.

Середній рівень означеної готовності характеризується неповним, неупорядкованим об'ємом знань щодо теоретичних основ безпечної поведінки, способів поведінки в повсякденних і надзвичайних умовах, методики організації навчального процесу; одноманітними вміннями і навичками з безпечної поведінки в докільлі, побутовому, виробничому середовищі, відсутністю навичок забезпечення й прийняття відповідних рішень щодо безпеки оточуючих людей; відсутністю самостійності, ініціативи й систематичності щодо пошуку нових методів навчання школярів основ безпечної поведінки й удосконалення власної професійної діяльності.

Низький рівень готовності вчителя до навчання школярів основ безпечної поведінки характеризується відсутністю упорядкованих знань теоретичних основ безпечної поведінки, способів поведінки в повсякденних і надзвичайних умовах, методики організації навчального процесу; відсутністю умінь і навичок з безпечної поведінки в докільлі, побутовому, виробничому середовищі, нездатністю забезпечити безпеку оточуючих; неадекватними рішеннями щодо безпечної поведінки; відсутністю інтересу відносно нових методів навчання школярів основ безпечної поведінки й удосконалення власної професійної діяльності.

На формувальному етапі дослідження реалізовувалися педагогічні умови підготовки майбутніх учителів до навчання школярів основ безпечної поведінки. Так, наявність професійно-педагогічної компетентності в майбутніх учителів щодо навчання школярів основ безпечної поведінки, як перша педагогічна умова, забезпечувалась упродовж вивчення курсу „Безпека життєдіяльності”. Під професійно-педагогічною компетентністю щодо навчання школярів основ безпечної поведінки ми розуміли феномен, який відображає єдність теоретичної і практичної підготовки вчителя до навчання школярів основ безпечної поведінки в загальноосвітніх закладах.

Для реалізації теоретичної підготовки до професійно-педагогічної діяльності з навчання школярів основ безпечної поведінки у змісті курсу було відображено сучасні аспекти безпечної життєдіяльності; подано визначення основних понять; висвітлено небезпечні фактори (СНІД та венеричні захворювання, пожежі, наркотичні речовини, терористичні акти, стихійні лиха, куріння, алкоголізм, відпочинок на воді та інші); проаналізовано різноманітні сфери існування людини, безпечні умови перебування дитини і дорослого в побуті, природному та виробничому середовищі; акцентовано увагу на психологічні аспекти безпеки життєдіяльності й поведінку дитини в повсякденні та під час надзвичайних ситуацій; подано характеристику фізіологічних

можливостей людини, особливостей її захисних систем; визначено основні форми подання інформації школярам загальноосвітніх шкіл з основ безпечної поведінки.

Формування у студентів готовності щодо навчання школярів основ безпечної поведінки через наявність їхньої компетентності базувалося на фактичних і теоретичних знаннях і систематизувалося за такими блоками: інформаційно-пізнавальний (що повинен знати вчитель, що повинні знати школярі); оперативно - діяльнісний (що повинен уміти вчитель, що повинні вміти діти для забезпечення безпечної поведінки); методичний (як можна діяти вчителю в організації навчання школярів з безпечної поведінки).

На практичних заняттях відпрацьовувались уміння і навички, набуті впродовж лекційних занять. Зокрема, студенти вчилися визначати природні механізми сприймання людиною небезпеки, набували навички безпечної поведінки в доквіллі, побутовому, техногенному середовищі, моделювали небезпечні події в житті людини та оцінювали рівень ризику, надавали першу медичну допомогу при невідкладних станах, розробляли плани уроків з предмета „Основи безпеки життєдіяльності” для учнів 6 (7, 8 класів) загальноосвітньої школи” тощо.

Наступна педагогічна умова - використання інтерактивних форм навчання, що забезпечують набуття й усвідомлення майбутніми педагогами особистого досвіду безпечної поведінки, була реалізована шляхом використання в навчальному процесі дискусій, рольових та імітаційних ігор, мозкового штурму, ситуаційного навчання. Обов'язковими вимогами інтерактивних форм навчання були активність і співпраця студентів у навчальному процесі, звернення до їхнього життєвого досвіду, взаємодопомога і конструктивна критика. Студенти і викладач були рівноправними суб'єктами і знаходились у постійній взаємодії. Проведення занять базувалося на обговоренні запитань типу: Що трапилось? (Оцінювання небезпечності обстановки й можливостей рятування); Що робити, якщо...? (Пропонування варіантів дій, поведінки на ситуації); Як слід діяти під час...? (Вибір варіанту безпечної поведінки під час небезпечної ситуації); Як реагувати на...? (Психологічна настанова на реагування в певній ситуації); Як захистити себе і своє оточення від ...? (Алгоритм дій допомоги людям при небезпеці в побуті, доквіллі, виробничому середовищі); Як навчити учня ...? (Визначення методики навчання школярів основ безпечної поведінки в конкретних життєвих ситуаціях).

Під час дискусії відбувалось усвідомлення знань, розвиток мислення студентів через обмін думками і спілкування у процесі обговорення питань з безпечної поведінки; учасники мозкового штурму генерували ідеї щодо шляхів і засобів розв'язання проблем безпечного існування людини з їх подальшим аналізом, формулюванням висновків; метод кейсів використовувався для накопичення і систематизації інформації щодо питань особистої, побутової безпеки, правил безпечної поведінки, методики навчання безпечної поведінки учнів; рольова гра сприяла визначенню ставлення студентів до конкретної життєвої ситуації, набуттю навичок і досвіду

безпечної поведінки в ситуаціях, що можуть виникнути під час навчання школярів основ безпечної поведінки; імітаційні ігри ілюстрували певні явища і події, активізували пошук практичних рішень для найбільш ефективної демонстрації школярам умінь і навичок безпечної поведінки.

Для контролю знань і вмінь студентів використовувався спеціально розроблений комплекс тестових, ситуаційних, графічних завдань щодо безпеки життєдіяльності людини і, зокрема дитини. Він містив „вхідний” та „вихідний” (підсумковий тест), графічні завдання з конструювання плану евакуації у разі землетрусу, пожежі, ситуаційні завдання – „Дитина вдома”, „Школяр на відпочинку”, „Учень на спортивному майданчику”, розрахункові задачі на визначення рівнів ризику, хімічного забруднення приміщень та інші.

Педагогічна умова – створення навчальних ситуацій, що спрямовані на освоєння студентами методики навчання школярів основ безпечної поведінки – реалізовувалася при обговоренні і критичному аналізі планів уроків студентів з “Основ безпеки життєдіяльності”; розробці студентами індивідуальних проектів за темами цього курсу; узагальненні колективної думки студентів з питання “Як навчити учня...?”, які обговорювалися на практичних заняттях і у процесі проведення рольових ігор. Результати цих обговорень фіксувались у педагогічних кейсах майбутніх учителів. Студентами були розроблені проекти до таких ситуацій: „Мої дії під час пожежі в багатоповерхневому будинку”, „Природні надзвичайні ситуації і наша поведінка”, „Радіація у нашому житті” і т. ін. Осмислення методики відбувалося за такою структурою: мотивування учнів до дії (внутрішній стимул до діяльності); усвідомлення мети пізнання, планування пошуку і переробки поточної інформації, створення оперативного образу дії, алгоритм прийняття рішення, здійснення практичних дій, перевірка й оцінювання здобутих результатів, корекція дій.

Прикінцевим етапом у формуванні готовності майбутніх учителів щодо навчання школярів основ безпечної поведінки була педагогічна практика, у процесі якої студенти реалізовували свої знання і вміння з навчання школярів основ безпечної поведінки. Після проходження педагогічної практики за матеріалами аналізу і звітів підводилися підсумки щодо сформованості у студентів професійно-педагогічної готовності до навчання школярів основ безпечної поведінки.

На контрольному етапі експерименту визначалась ефективність педагогічних умов і методики підготовки майбутніх учителів природничого циклу до навчання школярів основ безпечної поведінки (див.таблицю).

Таблиця

Рівні готовності майбутніх учителів до навчання школярів основ безпечної поведінки (до і після формульовального експерименту, у %)

Рівні	Експериментальна група	Контрольна група
-------	------------------------	------------------

	констатувальний	контрольний	констатувальний	контрольний
Високий	2,67	22,67	2,67	4
Достатній	13,33	42,66	13,33	29,33
Середній	44	28	40	44
Низький	40	6,67	44	22,67
Разом	100	100	100	100

Як засвідчує таблиця, в експериментальній групі відбулися позитивні зміни щодо рівнів готовності майбутніх учителів до навчання школярів основ безпечної поведінки. Так, високий рівень готовності відтепер становив 22,67% студентів (було 2,67%). Достатній рівень на констатувальному етапі виявили 13,33%, на прикінцевому етапі – 42,66% майбутніх учителів. Середній рівень готовності був зафіксований у 28% студентів, (до експерименту – 44%). На низькому рівні готовності залишилося ще 6,67% майбутніх учителів (було 40%).

У студентів контрольної групи відбулися незначні зміни: високий рівень готовності був зафіксований лише у 4% студентів, на констатувальному етапі - 2,67%; достатнього рівня досягли 29,33% майбутніх учителів (було 13,33%); на середньому рівні виявилось 44% студентів (було – 40% студентів); на низькому рівні готовності залишилось 22,67% майбутніх учителів (на констатувальному етапі було 44%).

Отже, порівняння результатів формувального експерименту підтвердили висунуту гіпотезу дослідження щодо ефективності визначених педагогічних умов.

У **висновках** подано результати дослідження, основні з них такі.

У дисертації вперше з позицій системного підходу до навчально-виховного процесу вищого педагогічного закладу освіти розкрито проблему готовності майбутніх учителів природничого циклу до навчання школярів основ безпечної поведінки, визначено й обґрунтовано педагогічні умови підготовки майбутніх учителів природничого циклу до навчання школярів основ безпечної поведінки в загальноосвітній школі.

1. Безпечна поведінка - це найбільш доцільна форма прояву активності людини в доквітлі, у повсякденні, під якою розуміємо своєрідну активність, яка не несе в собі небезпеки, захищає людину від небезпеки; не завдає шкоди особистості й природі. Безпечна поведінка виступає складовою життєдіяльності людини й забезпечує її доцільне, безпечне, передбачене існування.

2. Проблема безпечної життєдіяльності знайшла своє відображення в різних педагогічних концепціях і системах, світоглядних позиціях та педагогічних поглядах мислителів і просвітителів різних епох. На сучасному етапі підготовка майбутнього вчителя до викладання основ безпечної поведінки у школі розуміється як процес, який передбачає не тільки володіння основами педагогічної теорії, але й знаннями, вміннями і навичками, необхідними для безпечного життя та діяльності людини.

3. Педагогічними умовами, що забезпечують формування готовності майбутніх учителів природничого циклу до навчання школярів основ безпечної поведінки є: наявність професійно-педагогічної компетентності щодо навчання школярів основ безпечної поведінки; використання інтерактивних форм навчання, що забезпечують набуття й усвідомлення майбутніми педагогами особистого досвіду безпечної поведінки; створення навчальних ситуацій, що спрямовані на освоєння студентами методики навчання школярів основ безпечної поведінки.

4. Готовність до професійно-педагогічної діяльності виступає найбільш узагальненою характеристикою результату підготовки майбутнього вчителя до навчання школярів основ безпечної поведінки; базується на індивідуальних особливостях майбутнього вчителя як суб'єкта навчально-пізнавальної діяльності і є вихідною характеристикою його особистісного становлення як педагога-професіонала.

5. Структура готовності майбутнього вчителя до навчання школярів основ безпечної поведінки визначається трьома компонентами. Предметно-змістовий компонент виявляється у наявності знань з теоретичних основ безпеки і безпечної життєдіяльності, способів безпечної поведінки в повсякденних та в надзвичайних ситуаціях; знань щодо організації навчального процесу в загальноосвітній школі; розумінні значення цих знань для практики. Оперативно-діяльнісний компонент означеної готовності визначається: вміннями і навичками, що необхідні для здійснення вчителем професійної діяльності, спрямованих на організацію педагогічного процесу в загальноосвітній школі з навчання школярів основ безпечної поведінки; вміннями з безпечного поводження в довіллі, побутовому, виробничому середовищі; здатністю забезпечити власну безпеку і безпеку оточуючих людей; навичками навчання школярів основ безпечної поведінки. Мотиваційний компонент базується на регулятивах, що спонукають учителя до пошуку нових підходів, методик і форм навчання школярів основ безпечної поведінки, схильності до творчості в організації навчального процесу, впевненості в необхідності і важливості навчання школярів основ безпечної поведінки, відповідальності за досягнуті результати.

6. Критеріями оцінки сформованості готовності майбутніх учителів щодо навчання школярів основ безпечної поведінки виступають: обізнаність, упорядкованість, оперативність, варіативність та спрямованість знань і вмінь на забезпечення безпечної життєдіяльності і поведінки людини.

7. Дані констатувального етапу експерименту засвідчили, що переважна більшість студентів знаходилися на низькому (40% в експериментальній і 44% - контрольній групах) і середньому (44% в експериментальній та 40% контрольній груп) рівнях готовності майбутніх учителів до навчання школярів основ безпечної поведінки.

8. Результати прикінцевого зрізу засвідчили ефективність визначених педагогічних умов і методики їх реалізації у процесі підготовки майбутніх учителів до навчання школярів основ безпечної поведінки таку динаміку рівнів готовності студентів експериментальних груп: високого

рівня досягли 22,67% (у контрольній групі – 4%), достатнього – 42,66% (у контрольній 29,33%), середнього – 28% (у контрольній - 44%), на низькому залишилось – 6,67% (у контрольній - 22,67%).

Проведене дослідження не вичерпує всіх питань означеної проблеми. Воно відкриває перспективи для більш глибокого вивчення шляхів і засобів професійної підготовки вчителя в галузі „Безпека життєдіяльності”, для виявлення механізмів і чинників, що впливають на ефективність цього процесу, розвиток творчих здібностей у фахівців щодо створення нових технологій навчання школярів безпечної поведінки.

Основні положення дисертаційного дослідження викладено в таких **публікаціях автора**:

1. Гвоздїй С.П. Проблема підготовки фахівців до викладання курсу „Безпека життєдіяльності людини” // Наука і освіта. – 2004. – №6-7. – С. 57-58.
2. Гвоздїй С.П. Особливості розуміння майбутніми вчителями чинників безпечної життєдіяльності // Наука і освіта. – 2005. – №1-2. – С. 63-65.
3. Гвоздїй С.П. Безпечна поведінка як складова життєдіяльності сучасної людини // Наука і освіта. – 2005. – №7-8. – С. 14-17.
4. Гвоздїй С.П. Проблема визначення професійної компетентності майбутнього вчителя щодо основ безпечної життєдіяльності // Всеукраїнські науково-практичні читання студентів і молодих науковців, присвячені педагогічній спадщині К.Д. Ушинського (17-18 травня 2005року). – Одеса, 2005. – С. 190-193.
5. Гвоздїй С. П. Перспективи та проблеми у підготовці майбутніх учителів „Основ безпеки життя і діяльності людини” // Таврійський вісник освіти: науково-методичний журнал. – Херсон, 2005. – №2(10). – С. 125-129.
6. Гвоздїй С.П. Активні методи навчання у викладанні курсу „Безпека життєдіяльності” для майбутніх вчителів // Матеріали міжнар. науково - практ. конф. „Дни науки 2005” (15-27 квітня 2005). – Дніпропетровськ: Наука і освіта, 2005. – Том 21: Сучасні методи викладання. – С. 31-34.
7. Гвоздїй С.П. Безпечна поведінка як складова здорового способу життя молоді // Матеріали міжвуз. науково-практ. конф. „Формування патріотизму, моральності, культури, здорового способу життя у студентської молоді” (24-25 травня 2006р). – Одеса: Астропринт, 2006. – С. 165-167.
8. Гвоздїй С.П. Формування безпечної поведінки у студентів через попередження стресових станів // Матеріали У науково-метод. конф. з міжнародною участю „БЖДЛ – 2006”. – Харків, 2006. – С. 52-53.
9. Іванова І.В., Гвоздїй С.П., Багаєва О.С., Стенпковська Г.І. Формування культури здоров'я молоді як один з аспектів викладання „Безпеки життєдіяльності людини” у Вищих навчальних

зкладах України // Зб. наук. праць: Педагогічні науки. – Херсон, 2005. – Випуск 38. – С. 275-279.

10. Іванова І.В., Заплатинський В.М., Гвоздій С.П. Безпека життєдіяльності: навчально-контролюючи тести. – Навч. посібник. – Київ: Самміт-книга, 2005. – 148 с.
11. Карпова Е.Е., Гвоздій С.П. Підготовка майбутнього вчителя до викладання основ безпеки життєдіяльності як педагогічна проблема // Всеукраїнські науково-практичні читання студентів і молодих науковців, присвячені педагогічній спадщині К.Д.Ушинського, В.О.Сухомлинського. – Одеса, 2004. – С. 79-81.

АНОТАЦІЯ

Гвоздій С.П. Підготовка майбутніх учителів природничого циклу до навчання школярів основ безпечної поведінки. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. – Південноукраїнський державний педагогічний університет імені К.Д.Ушинського. – Одеса, 2007.

Дисертаційне дослідження присвячено проблемі підготовки майбутніх учителів до навчання школярів основ безпечної поведінки. Здійснено аналіз означеної проблеми в теорії і практиці вивчення курсу „Основи безпеки життєдіяльності” в загальноосвітніх школах і курсу „Безпека життєдіяльності” у вищій школі; визначено й обґрунтовано педагогічні умови підготовки вчителів до навчання школярів основ безпечної поведінки, розроблено методику їх реалізації з використанням інтерактивних форм навчання; визначено критерії та охарактеризовано рівні готовності майбутнього вчителя щодо навчання школярів безпечної поведінки, виявлено динаміку змін у рівнях означеної готовності під впливом реалізованих педагогічних умов і особистісних характеристик майбутніх учителів.

Ключові слова: безпека життєдіяльності, безпечна поведінка, підготовка учителів природничого циклу, педагогічні умови, компоненти готовності, інтерактивні методи навчання.

АННОТАЦИЯ

Гвоздий С.П. Подготовка будущих учителей естественнонаучного цикла к обучению школьников основам безопасного поведения. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.04 – теория и методика профессионального образования. – Южно-Украинский государственный педагогический университет имени К.Д.Ушинского. – Одесса, 2007.

Диссертационное исследование посвящено проблеме подготовки будущих учителей к обучению школьников основам безопасного поведения. В работе рассмотрены сущность

безопасности жизнедеятельности и безопасное поведение, теоретические и практические предпосылки подготовки будущих учителей естественнонаучного цикла к обучению школьников основам безопасного поведения. Представлен обзор исследований отечественных и зарубежных ученых по данной проблеме, который свидетельствует о необходимости поиска новых путей и способов ее решения в современных условиях. Проведен анализ учебно-методической литературы и программ по курсам «Безопасность жизнедеятельности» и «Основы безопасности жизнедеятельности».

Безопасное поведение – это наиболее целесообразная форма проявления активности человека в окружающей среде, в повседневной жизни, которая не несет в себе опасности, защищает человека от опасности, не причиняет вред личности и природе. Безопасное поведение выступает составляющей жизнедеятельности человека и обеспечивает её безопасное, предусмотренное, целесообразное существование.

В исследовании определены и обоснованы педагогические условия подготовки будущих учителей к обучению школьников основам безопасного поведения: наличие у будущих учителей профессионально-педагогической компетентности по основам безопасного поведения; использование интерактивных форм обучения, которые обеспечивают приобретение и осознание будущими учителями личного опыта безопасного поведения; создание учебных ситуаций, направленных на освоение студентами методики обучения школьников основам безопасного поведения.

Основным параметром, по которому оценивалась эффективность подготовки будущих учителей к обучению школьников основам безопасного поведения была готовность к профессиональной деятельности. Автором рассматривались три компонента готовности будущего учителя: предметно-содержательный (набор знаний, достаточных для осуществления профессиональной деятельности по обучению школьников основам безопасного поведения); оперативно-деятельностный (набор умений и навыков, достаточных для обучения школьников основам безопасного поведения) и мотивационный (регулятивы, которые побуждают учителя к поиску новых подходов, методов и форм обучения школьников безопасному поведению).

На формирующем этапе исследования первое педагогическое условие, а именно наличие профессионально-педагогической компетентности по обучению школьников основам безопасного поведения, обеспечивалось модернизацией содержания курса «Безопасность жизнедеятельности». В нем были отражены: современное состояние безопасности жизни и деятельности человека, вопросы пребывания его в повседневных условиях, пребывание в окружающей, бытовой, социальной и производственной среде, вопросы поведения в чрезвычайных ситуациях, методики обучения школьников основам безопасного поведения. Профессионально-педагогическая компетентность рассматривалась как феномен, который отражает единство теоретической и

практической подготовки учителя к обучению школьников основам безопасной жизнедеятельности в общеобразовательных школах.

Второе педагогическое условие реализовывалось путем использования в учебном процессе дискуссий, ролевых и имитационных игр, мозгового штурма, ситуационного обучения. Для контроля знаний и умений студентов использовался специально разработанный комплекс тестовых, ситуационных, графических заданий по безопасности жизнедеятельности взрослого и, в частности, ребенка.

Для овладения методикой обучения школьников основам безопасного поведения, накопления навыков конструирования учебного процесса в общеобразовательной школе использовались такие формы работы как создание студентами учебных проектов с использованием компьютерных технологий по выбранным темам, оформление планов-конспектов уроков по «Основам безопасности жизнедеятельности», прохождение педагогической практики.

Динамика уровней готовности до и после формирующего эксперимента показала эффективность разработанных педагогических условий и методики их реализации в процессе подготовки будущих учителей естественнонаучного цикла к обучению школьников основам безопасного поведения.

Ключевые слова: безопасность жизнедеятельности, безопасное поведение, подготовка учителей естественнонаучного цикла, педагогические условия, компоненты готовности, интерактивные методы обучения.

ANNOTATION

Gvozdiy S.P. Training of future natural-science teachers for pupil's education in bases of safety behavior. - The Manuscript.

The Dissertation on co-research work to defend a scientific degree of the candidate of the pedagogical sciences on speciality 13.00.04 – theory and methods of professional education. – The South-Ukrainian state Pedagogical university after K.D.Ushinskiy. - Odessa, 2007.

The Dissertation research is devoted to a problem of future natural-science teachers training for pupil's education in bases of safety behavior. In the Dissertation pedagogical conditions for realization of future natural-science teachers training were revealed. The analyses of educational process state on the "Bases of safety vital activity" in the secondary school and "Safety of vital activity" at the high school was carried out. Training interactive technique of course was revealed. Disputes, situational training (case technique), brain-storm, role and imitation games, multimedia presentations, educational projects were

used. The levels of professional and pedagogical readiness were specified. Changes in personal characteristics were searched out.

Key words: safety of life and activity, safety behavior, training of future natural-science teachers, pedagogical conditions, components of readiness, interactive training technique.